

Bilimsel Yayın, e-Dergi Yayıncılığı ve Türkiye Heteroptera Dergisi

Prof.Dr. Suat KIYAK

Türkiye Heteroptera Dergisi kurucusu ve Baş Editörü,
Gazi Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü, Teknikokullar-Ankara/TÜRKİYE
E-posta: suat.kiyak@j-ht.org

ÖZET: Bu makalede bilimsel anlamda dergi yayıncılığına kısa bir bakış sunularak, Türkiye ve palearktik Heteroptera taksonu ile ilgili bilimsel çalışmalarını yayınlamaya başlanacak olan ve yayın hayatına yeni başlayan “*Journal of the Heteroptera of Turkey*” e-dergisinin kapsamı ve biçimi hakkında bilgiler özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yayıncılık, e-Dergi, Türkiye, Heteroptera.

[Kiyak, S., 2019, Bilimsel yayın, e-Dergi Yayıncılığı ve Türkiye Heteroptera Dergisi, *J.Het.Turk.*, Special issue:1-3]

Eveleth (2014)'e göre “Dünyada tahminen her yıl 1,8 milyar makale üretiliyor ve bunlar 28.000 dergide yayınlanıyor” ancak “bu makalelerin yarısı sadece yazarları ve dergi editörleri tarafından okunuyor”.

Akademik okur-yazarlık konusunda dünyada ve Türkiye’de benzeri bir durum söz konusudur.

2007’de yapılmış olan bir çalışmada bu konu araştırılmış ve yayınlanan makalelerin %90’ının asla atıf almadığı ifade edilmiştir (Eveleth, 2014).

“Philadelphia merkezli “*Institute for Scientific Information (ISI)*” tarafından yapılan bir çalışmada derlenen istatistiklere göre; enstitü tarafından indekslenen dergilerde, 1981-1985 yılları arasında yayınlanan makalelerin %55’i hiç atıf almamış (Eveleth, 2014).

Tabi bu noktada arz-talep ilişkisi çerçevesinde, bazı dergilerin açık erişimli olmaması nedeniyle araştırma makalelerine erişiminin önündeki engeller göz ardı edilemez.

İnternet temelli araçlar gelişmeden yaklaşık 25-30 yıl önce özet taraması yapılır konu ile ilgili yeni yayın ve araştırmaları tespit edilir; ilgili yazardan posta yoluyla makalesi talep edilir veya eğer dergiye aboneliği olan bir kütüphane (yahut kişi !) var ise onlardan istenirdi. Dergi ücretleri ise döviz üzerinden ücretlendirilmiş olup abone olmak kolay değildi. Bu durumda,

özellikle gelişmiş ülkelerdeki akademi çevreleri üzerinden bilimsel yayıncılığı meslek edinmiş şirketler ön plana çıkarak yayıncılık tekelleri oluşturmuşlardır. Hatta daha ötesi, dergiye abone olunmadığında ve erişim sağlanmadığında kimi yayıncılar birkaç sayfalık makalenin ayrı baskısını onlarca dolar üzerinden satıyorlardı. Tabi bu arada o yıllardaki döviz transferi ve kambiyo/para değişimi için gerekli prosedürler oldukça zordu.

Bir araştırmacı projelendirdiği yahut kendisinin finanse ettiği bir araştırma için birkaç yıl zaman harcıyıp sonuçlandırıyor ve makale haline getiriyor, sonraki aşamada editör ve hakemlerin görüşleri doğrultusunda yayınlıyor, Bu durumda yayıncılar çalışmalar üzerinden şirketleşiyor, tekelleşiyor.

Bu konu daha detaylı irdelendiğinde, kariyer basamaklarında yükselmek, için temel bilim araştırması ve yayını yapmaya çalışan bir araştırmacı alt yapı için gerekli materyali temin edip ve çalışmalarını sonuçlandırarak öz kaynaklarıyla ya da proje desteği ile bir belge haline getirmektedir. Bu aşamada, birileri bu akademik yayın çalışması üzerinden ürün/ teknoloji üretiyor ve satıyor.

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus, gelişmiş ülkelerin son zamanlarda inovatif (yenilikçi) bilimsel çalışmalara yoğunlaşmış olmalarıdır. Çünkü temel bilim çalışmaları

çoğu kez hemen ürüne dönüşemiyor, patent süreci ve diğer prosedürler tamamlansa bile gerekli finans destekleri bulunamıyor.

Bu sebeple temel bilimci akademisyenler için bir anlamda akademik hamallığını yapan mavi yakalılar olarak, inovatif çalışmalara ve ürün geliştirmeye yönelenlere, ya'ni beyaz yakalılara hizmet ediyorlar.

Bütün bu ifade edilenlerin dışında, dünyada dergi tekellerini elinde tutanlar özet (abstrakt) ve indeksleme servisleri üzerinden üretilmiş bilginin kendiliğinden yayıncıya gelmesini sağlamışlar, böylece bilgi bankalarını dünyanın her yerinde üretilmekte olan makaleler ile dolurma yolunu seçmişlerdir.

Çünkü bilgi güçtür, zenginliğe açılan kapıdır, teknolojidir, üründür.

İşin gelişmekte olan ülkelere dokunan bir diğer tarafı ise şöyle: akademik politikalara yön verenler üzerinden, kaliteyi yükseltmek adına çıtayı yüksek tutarak(!), bazı ilgili indekslerde yayınlanmış makale sayısı kotası konularak bu sürece yön verilmiştir.

Bugün gelinen noktada dünyada akademik camiadan beslenmekte olan bir çok açık/gizli hedeflerini gerçekleştiren tekel-ve kartellerin yanında, kariyer için gerekli akademik şartları sağlamaya çalışan bilim insanlarına ücreti karşılığında hizmet eden(!) asya kökenli dergiler de mantar gibi çoğalmıştır.

Bütün bunların dışında bilgi bankacılığı ve dergiciliği tekellerini kırmayı düşünerek yola çıkan, özgür düşünen bilim insanları, internetin dünyada yaygınlaşması ve bilgiye erişim ile ile-tişimin saniyeler içerisinde gerçekleşmesi saye-sinde "Açık Erişim Dergiciliği" (Open Access Journal -OAJ) çalışmalarına başlamışlardır ve hızla yaygınlaşmaktadır.

Tabi bilgi kaynaklarına erişimin bu kadar kolaylaştığı bir çağda dünyanın farklı yerlerinde farklı araştırmacılar başkalarının bin bir emek ve masrafla ile orta-ya koyduğu ürünü alıp kendininmiş gibi intihal yaparak kullanabiliyor. Bu durumu engellemek için ücretli yahut ücretsiz intihal taraması yapan merkezler var, mesela iThenticate, turnitin, myessay vb.

Yayın yapmanın e-dergilerdeki kolaylıkları ve prosedür sürecinin hızlı olması yanında intihalcilik (plagiarism)e karşı open access dergiler de intihale karşı tarama önlemleri aldıklarını sayfalarından ilan etmektedirler.

Ayrıca lisanslama için de belirli kuralları olan siteler (CC-BY) ücretsiz servis hizmeti sağlamaktadırlar.

Uluslar arası yayın etiği (COPE) kuruluşu da bu çerçevede sayılabilecek bir diğer merkez.

Ülkemizde Zooloji ve özellikle entomoloji alanında makale yayınlayan basılı veya e-dergilerin sayısı son yıllarda giderek artmaya

başlamıştır. 1999 yılında Gazi Entomolojik Araştırmalar Derneğinin fikir babası, tüzük yazarı ve kurucusu olarak bu amaçla bir dernek kurmuştum. Ki o yıllarda üniversite ve fakülte dergileri haricinde entomoloji alanına yönelik bir iki dergi vardı. Derneğin amaçlarından birisi entomoloji alanında bir bilimsel dergi çıkartmak idi. Alt yapısını oluşturduğum dernek tarafından "Journal of Entomological Research Society" adlı dergiyi bilim camiasına kazandırmış oldum.

Ve bu dergi ülkemizde yayınlanan entomoloji/zooloji dergileri arasında SCI-Exp kapsamına alınan ilk dergilerden biri oldu. Ben o dergideki misyonumu tamamlayıp kendi uzmanlık alanıma odaklandım.

Dünyada entomoloji alanında makale yayınlamakta olan farklı statü ve indekslemeleri olan bir çok dergi var. Ancak Avrupada heteroptera ile ilgilenen, bir grup bilim insanı, bir topluluk kurmuş ve bir yayın organı olan "HETEROPTERON" u yayınlıyorlar.

Bu topluluk; heteropteristleri bir araya getirmek ve İş-birliği ile ortak çalışmalar yapmanın yanında zaman zaman bilimsel toplantılar organize ediyor. Ayrıca internet sitesinden heteroptera bibliyografyası güncel olarak yayınlıyor.

Akademik yayıncılık üzerine yapılmış olan detaylı bir araştırma çalışmasından sonra bir grup Heteroptera alt takımı uzmanı akademisyen ile Türkiye'de heteroptera üzerine çalışan bilim insanlarını bir dergi etrafında bir araya getirmek niyeti ile "Journal of the Heteroptera of Turkey" i e-dergi olarak çıkarıp yayınlamak üzere yola çıkmış bulunuyoruz.

Değerli Meslektaşlarımız; yayın hayatına başlayan "Journal of Heteroptera of Turkey" dergisinin misyonu; aynı konuda çalışma yapan araştırmacılara, biyolojik çeşitliliğin ve faunamızın tarım, ormancılık, sosyo-ekonomik, istila ve sağlık açısından önemli bir ögesi olan heteroptera alttakımı üzerinde araştırma yapan bilim insanlarına, çalışmalarını bilim dünyasına sunabilecekleri; yayın etiğine uyan, uluslararası hakemli bir yayın platformu oluşturmaktır. Ayrıca, çalışma ve araştırma işbirliğine giden yolu açmak da bir diğer amacımızdır.

Dergi yayınlama fikrimi açtığımda konuya olumlu yaklaşan Pof. Dr. Ahmet DURSUN ve Prof. Dr. Meral FENT ile yaptığım istişare sonucunda her iki bilim insanının da derginin yayın kurulunda "Baş Editör Yardımcısı" olarak görev almayı kabul etmelerine ziyâdesi ile memnun olduk.

Yine Sorumlu Editörlük için Doç.Dr. Esra PER, İngilizce dil editörlüğü için Öğr.Ü.Dr. İsmail ARI ve İngilizce öğretmeni Zeynep KARARTI' da görev tekliflerimize olumlu baktılar. Editör kurulumuz hayırlı olsun, kendilerine müteşekkirim ve başarılar diliyorum.

İlk sayısı tanıtım özel sayısı olarak 2019 yılı eylül ayında yayınlanan dergi konu hakkında çalışan bilim insanlarına hayırlı olsun.

Bu çerçevede yapılan çalışmalar özetle şöyle;

- Uluslararası hakemli ve açık erişim dergisi olarak, alan adı ve web sitesi barındırılması için alt yapı çalışmaları yapıldı
- "www.j-ht.org" site adı tescil ettirildi
- PHP ve mysql programları ile e-dergi alt yapısı oluşturuldu
- "**J.Het.Turk**" derginin kısaltılmış künyesi olarak belirlendi
- Yayın dili olarak Türkçe veya İngilizce yazılmış eserler ile başvuru yapılabileceği kararı alındı
- Yayın Kurulu'nda görev alması düşünülen bilim insanları ile temas kurularak, iletişime geçildi (teklifimize olumlu cevap verildikçe kurul üyeleri sitede güncellenecektir)
- "Abstract" ve "index"leme servislerine derginin ilk cildi yayımlandıktan sonra başvurma kararı alındı
- Açık erişim (Open Access Journal) e-dergiciliği kararı alındı

Bu maddelerden biraz daha ayrıntılı bahsedecek olursak;

Web üzerinden "elektronik Dergi/e-Journal" olarak açık erişim dergisi (Open Access Journal-OAJ) yayıncılığı yapılacak olduğundan web sitemizde yer alması gereken sayfaları oluşturmaya başladık.

Dergi yayın kurulu oluşturma çerçevesinde ulusal ve uluslararası kapsamda heteroptera alt takımı konusunda tanınmış uzman bilim insanlarını dergi "Danışma Kurulu"na davet etmek üzere gerekli girişimler, görüşmeler ve yazışmalara başlandı.

KAYNAK

Eveleth, G., 2014, Academics Write Papers Arguing Over How Many People Read (And Cite) Their Papers Read more:

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilecek makalelerin Türkçe veya İngilizce olarak kabul edilebileceği kararı verilerek yazım esaslarına konuldu.

Yayın etiği ve "intihal" konusunda son derece titiz bir şekilde yayıncılık ilkelerine sadık kalınacak olup, "turnitin" veya benzeri bir program ile gerekli denetim yapılacak, ayrıca eserler konunun uzmanı iki hakem tarafından incelenip onay alındıktan sonra editör kurulu yayınlanıp yayınlanmayacağına karar verecektir. Ayrıca yayın kararı alınan eserler için telif sözleşmesinin ıslak imzalı olarak yazarlar tarafından imzalanıp, editör ofisinin e-posta adresine ulaştırılması şarttır.

Derginin konu ve kapsamı; Heteroptera alt takımının Palearktik Bölge ve Türkiye'de yayılış göstermekte olan türleri hakkında çalışmalar yayınlamaktır. Heteroptera ile ilgili öncelikle monograf, review, sistematik, taksonomik, faunistik, ekolojik, biyolojik, morfolojik çalışmalar yahut laboratuvar çalışmalarının orijinal sonuçlarını yayınlamak birinci önceliğimizdir. Ancak, editöre mektup, bilimsel kısa not, teknik not, kitap incelemesi, yahut önemli bilgilerin derlendiği derlemeler de daha az öncelikli olarak değerlendirme sürecine alınacaktır. Yeni takson isimlendirme çalışmalarıyla ilgili önermeler için ZOOBANK veritabanına kayıt esastır.

Dergimiz bu ilk sayısı ile yayın hayatına başlamış olup, dergimize yayınları ile katkı sağlayacak olan, Türkiye ve/veya palearktik bölge heteroptera alttakımı araştırması yapan bilim insanı yazarlarımıza şimdiden çok teşekkür ediyor, bundan sonra çıkaracağımız sayımız için yazılarınızı bekliyor, gelecek sayıda buluşmak üzere hepinize saygılar sunuyorum.

<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/half-academic-studies-are-never-read-more-three-people-180950222>, Smithsonian magazine, (2eylül 2019).